

**Виявляється, ти був у підвалі
Маріупольського театру, Боже!**

Збірник поезії

**მარიუპოლის თეატრის სარდაფში
ყოფილხარ, ღმერთო!**

ლექსების კრებული

სულაკაურის
განმანათლებლო

**ВИЯВЛЯЄТЬСЯ, ТИ БУВ У ПІДВАЛІ
МАРІУПОЛЬСЬКОГО ТЕАТРУ, БОЖЕ!**

Збірник поезії

**მარიუპოლის თეატრის სარდაფში
ყოფილსარ, ღმერთო!**

ლექსების კრებული

Автор ідеї проєкту **Наталія Торкут**

პროექტის იდეის ავტორი **ნატალია ტორკუტი**

Ілюстрації **Дар'ї Хрисанфовой**

ილუსტრაციები **დარია ხრისანფოვასი**

ყდის დიზაინერი **ია მახათაძე**

ტექნიკური დიზაინი **ლადო ლომსაძე**

საქველმომქმედო გამომცემა

ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობა, 2023

ყველა უფლება დაცულია.

ISBN 978-9941-37-191-2

Затверджено до друку рішенням Вченої ради Інституту

літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України

(протокол № 1 від 7 лютого 2023)

Надруковано на засадах благодійності

Видавництвом Сулакаурі, 2023.

Всі права збережені.

Published for charity by Sulakauri Publishing, 2023

All rights reserved.

www.sulakauri.ge

ЗМІСТ • სარჩევი • CONTENTS

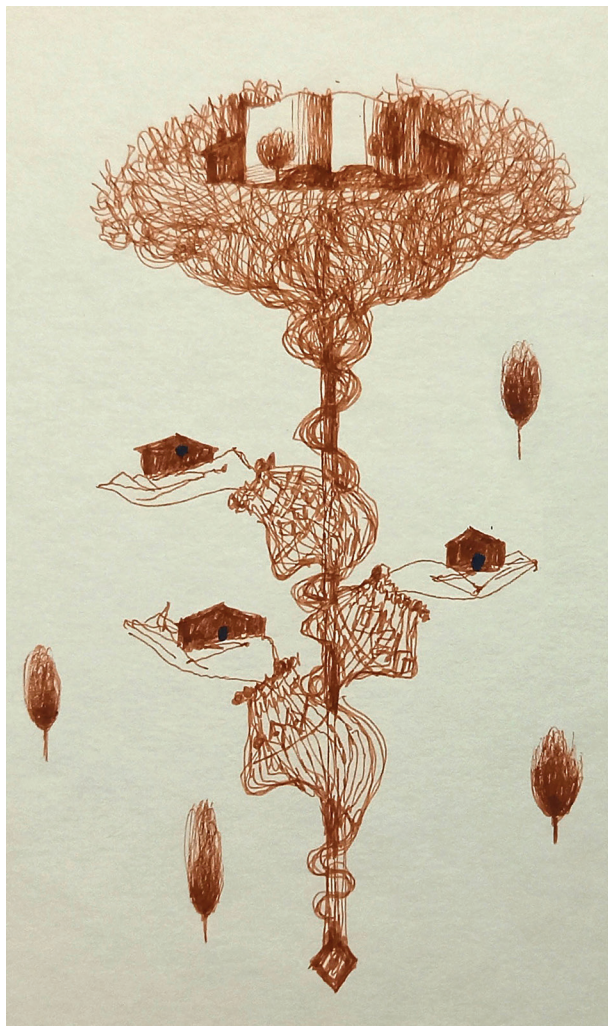
<i>Юлія Вишницька</i>	
<i>Передмова</i>	9
<i>იულია ვიშნიცკა</i>	
<i>წინასიტყვაობა</i>	19
<i>გიორგი ლობჯანიძე</i>	
<i>აღამიანი, ოდესღაც... დაბომბვამდე</i>	30
<i>Горгі ЛОБЖАНІДЗЕ</i>	
<i>Людина колись... до бомбардування</i>	33
<i>გიორგი ლობჯანიძე</i>	
<i>თუ ჩვენ დავგვოცეს</i>	36
<i>Горгі ЛОБЖАНІДЗЕ</i>	
<i>Якщо нас вб'ють</i>	37
<i>Сергій ЖАДАН</i>	
<i>Може, саме тепер і варто почати</i>	39
<i>სერჰი ჟადანი</i>	
<i>იქნებ სწორედ ახლა ღირს დაწყება</i>	41
<i>Сергій ЖАДАН</i>	
<i>Діти</i>	44
<i>სერჰი ჟადანი</i>	
<i>ბავშვები</i>	46

Галина Крук	
туди й назад	48
ჰალინა კრუკი	
იქით და აქეთ	50
Halyna Kruk	
to and back.....	53
Галина Крук	
і зійшов Ісус на Оливну гору	56
ჰალინა კრუკი	
და აღვიდა იესო ზეთისხილის მთაზე	57
Halyna Kruk	
and Jesus went up to the Mount of Olives.....	58
Ігор АСТАПЕНКО	
Липень Зими	60
იპორ ასტაპენკო	
ზამთრის ივლისი	61
Ігор АСТАПЕНКО	
Тринадцяте Збройня	63
იპორ ასტაპენკო	
მეცამეტე შეიარაღება	65
Галина ПЕТРОСАНЯК	
Сьогодні... ..	68
გალინა პეტროსანიაკი	
დღეს... ..	70
Галина ПЕТРОСАНЯК	
Кажуть.....	72

გალინა პეტროსანიაკი	
ამბობენ.....	74
Борис ГУМЕНЮК	
«Заповіт»	77
ბორის ჭუმენიუკი	
„ანდერძი“	81
Наталка МАРИНЧАК	
Замість біблій і псалтирів ми	
тримаємо телефони.....	86
ნატალკა მარინჩაკი	
ბიბლიისა და ფსალმუნის ნაცვლად	
ტელეფონებს.....	88
Natalka MARYNCHAK	
instead of the bibles and psalters,	
we hold our telephones.....	90
გენრი დოლიძე	
სანგრის სიზმარი	93
Генрі ДОЛІДЗЕ	
Сни в окопах	95
Genry Dolidze	
Dreams in the Trenches	98
Дмитро ЛАЗУТКІН	
Школа	101
დმიტრო ლაზუტკინი	
სკოლა	102

როი აბუსელიძე	
ომის ჯოჯოხეთს, ღმერთო	104
Poi Abuselidze	
Коли ти нарешті, Отче	106
Roi Abuselidze	
When will you care, O, Lord	108
Людмила ЛЕЩУК (ГОРОВА)	
Сію тобі в очі	110
ლუდმილა ლეშჩუკი (ჰოროვა)	
ვთესავ დღისით, ღამით	113
ქალთაშზე ანა სურმანიძე	
მინების შემგროვებლო!	116
Kaltamze Ana Surmanidze	
Hey you, the collector of the lands!	118
Калтамзе Ана Сурманідзе	
Ти, збирачу чужих земель!	120
Остап СЛИВИНСЬКИЙ	
Колись між любов'ю й ненавистю	122
ოსტაპ სლივინსკი	
ოდესღაც სიყვარულსა და	
სიძულვილს შორის	124
კატო ჯავახიშვილი	
ვაი, შე ძუკნავ!	126
Като ДЖАВАХІШВІЛІ	
Ах, ти, сучко!	129

Сергій ЛАЗО	
Хлопець йшов на війну	132
სერჰი ლაზო	
ბიჭი ომში მიდიოდა	133
Igor ПАВЛЮК	
МІННЕ	134
იჰორ პავლიუკი	
დანაღმული	136
Юрій КОВАЛІВ	
На чорному чорне.	
Потрощена поряд черешня.	138
იური კოვალივი	
შავზეა შავი.	
გახლეჩილა სულ ახლოს ბალი	139

Передмова

Книжки, зокрема переклади, не з'являються як порожні, беззмислові репліки часу. Навпаки – вони свідчать про духовні запити суспільства, про нагальні потреби часу. Переклад – це творення Себе в просторі Іншого, це спосіб самоусвідомлення через Не-своє.

Культурний взаємообмін між Україною і Грузією, що триває століттями, є конструктивним діалогом з Іншим і завжди віднаходженням спільного попри відмінне.

Дієва підтримка України з боку Грузії особливо відчутна сьогодні, коли українці стали живим щитом між рашистською навалюю і цивілізованим світом.

З іще більшою потужністю звучить сьогодні Кобзарів “Кавказ”, адже одночасно як молитву й замовляння можна сприймати Шевченкове “Не вмирає душа наша, / Не вмирає воля”, “Встане правда! встане воля!”, “Борітеся – поборете, / Вам Бог помагає! / За вас правда, за вас слава / І воля святая!”

Подібність історичної долі України й Грузії – також у тому, що спільним ворогом віддавна була й залишається Московія: “... Довелось запить / З московської чаші московську отруту!”

Із початку російської агресії в Україні грузини-добровольці заснували Грузинський національний легіон, який наразі офіційно входить до складу Збройних Сил України. Прикметним є шеврон легіону, серед красномовних образів якого – повна карта Грузії – з Осетією та Абхазією, окупованими Росією, і жовто-блакитний щит.

У червні 2022 р. Інститут літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України провів тижневий науково-мистецький форум «Музи не мовчать!», який став певною реплікою-відповіддю на широковідомий вислів, приписуваний Цицеронові: “коли говорить зброя – музи мовчать”. Наталія Торкут, авторка ідеї й координаторка Форуму, присвяченого мистецтву, народженому під час повномасштабного вторгнення Росії в Україну, слушно зауважила, що “якщо наші музи перестануть говорити – зброя не змовкне ніколи”.

На лінії вогню зараз і митці. Очевидно, проти реальної, вбивчої зброї художні образи безсилі. Але метафори стають у пригоді тим, хто шукає смисли в абсурдному світі, у ситуації й стані ненормальності

(як називає війну Сергій Жадан), щоб не збожеволіти в страшних реаліях. Поезія наразі на відмінно виконує свою терапевтичну місію: лікує зболілі від війни душі, зміцнює віру в людину, надихає жити й любити. Музи не мовчать, бо їм є що сказати і, як зауважила під час науково-мистецького форуму поетка Наталка Маринчак, ці музи мають особливу похідну – з любові, від любові й для любові.

Збірка-білінгва, яку ви тримаєте в руках, продовжує розпочату ще в античності дискусію про місце мистецтва й роль митця у світі, сповненого страждань і героїки, самопожертви й віри. Цей культурний проєкт, започаткований та організований Наталією Торкут та Тінатін Маргалітадзе, є мистецьким містком між Україною та Грузією в часопросторі російсько-української війни, коли музи не в змозі мовчати.

Книгу відкриває вірш Поргі Лобжанідзе “Людина колись... до бомбардування” у перекладі українською Рауля Чілачави. Саме рядок із цього тексту став назвою збірки. Адже Маріупольський драмтеатр, у підземеллі якого розігрувалася пекельна вистава “За участю ляльок / З відірваними руками і ногами, / З виколотими очима, / Розпотрошеними черевами...”, перетворився на символ понівеченої України. Усі поезії білінгви прошито образом України

минулого (“до бомбардування”, – “чепурними хатками”, щасливими родинами, буянням життя), сьогодення (з його підвалами, де “немає янголів”, із розтрощеними будівлями й розламанями людськими душами), майбутнього (з “теплою хатою / І щасливою дниною”). Ще один вірш Поргі Лобжанідзе “Якщо нас вб'ють” грузинською переклала Ірина Безродних.

У грузинських перекладах Рауля Чілачави говорять музи Сергія Жадана (“Може, саме тепер і варто почати”), Галини Крук (“туди й назад”), Галини Петросаняк (“Сьогодні...”, “Кажуть...”), Дмитра Лазуткіна (“Школа”), Людмили Лещук (Горової) (“Сію тобі в очі”), Остапа Сливинського (“Колись між любов'ю й ненавистю”). В українському перекладі Анастасії Лазо читаємо “Сни в окопах” Генрі Долідзе.

Іване Мchedладзе переклав грузинською вірш Сергія Жадана “Діти”, Манана Гелашвілі – через підрядники Ніно Наскідашвілі – переклала “Заповіт” Бориса Гуменюка, “Замість біблій і псалтирів ми тримаємо телефони...” Наталки Маринчак.

Ніно Наскідашвілі озвучила грузинською поезію Ігоря Павлюка та Ігоря Астапенка. Мотив “холодної й глухої”, “нестерпної жорстокої зими” у вірші “Липень Зими” Ігоря Астапенка трансформується в мотив пам'яті “без надриву. без схлипів”, а мотив зупиненого, здичавілого від горя часу (коли на

календарі щодня “тринадцяте терпня, тринадцяте збройня”) обертається в іншому творі поета (“Тринадцяте Збройня”) на образ паляниці як спосіб самоідентифікації й самоусвідомлення у цьому “безчассі” й “безсонні”.

Англійською Лада Коломієць переклала з української “туди й назад” Галини Крук, “Замість біблій і псалтирів ми тримаємо телефони...” Наталки Маринчак, а Хатуна Берідзе – з грузинської “Сни в окопах” Генрі Долідзе, “Ти, збирачу чужих земель!” Калтамзе Ана Сурманідзе, “Коли ти нарешті, Отче...” Рої Абуселідзе (українською останні два вірші звучать завдяки перекладу Юлії Черняк).

Вірші Сергія Лазо й Като Джавахішвілі пере-гукуються в обернених перекладах, тематично змикаючись у розчакнених на два світи образах матері-сина та подарунка: українська мати оплакує сина в чорній сукні, куплений на подаровані сином гроші (поезія Сергія Лазо “Хлопець йшов на війну” в перекладі Като Джавахішвілі), російська мати – “сучка” чекає на повернення чоловіка, який прислав для сина “іграшки чиєїсь, мабуть вже мертвої, дитини”, а сам лежить “із розтрощеною головою” у якійсь канаві, в безіменній могилі (поезія Като Джавахішвілі “Ах, ти...” в перекладі Сергія Лазо).

Сакральний верх поети переміщують вниз, на

землю, і тому в підвалах розбомблених будинків переховуються чи гинуть разом із дітьми й жінками ангели (чи демони), Бог визначається, з ким він (“отче, за кого воюєш?”, “Коли ти нарешті, Отче, / поглянеш на пекло війни?”), а Христос щодня-щопекла воскресає (“Я з Бучі смертію смерть подолав”).

Пам’ять завжди сусідить із безсмертям, як забуття – зі смертю. У вірші Бориса Гуменюка “Заповіт”, перекладеному грузинською Мананою Гелашвілі, символічний образ землі як материнського лона, прихистку, сховку, оберегу, затишку, вічного спокою (через “окопи”, “могили”) проєктує українську модель світобудови: внизу – поля, де колоситься жито (“Ви можете собі уявити який хліб родитиме поле / Де лежать бійці?!”) і луки (де “багато-багато квітів”), вгорі – безкрає небо (“багато неба”, де купаються жайвори). Світ цей тримається на любові, пошані, гідності (“Щоб надвечір приходили закохані / Плели вінки / Кохалися до ранку / А вдень щоб приходили молоді батьки / З малими дітьми”). Світ цей тримається, бо хтось зараз копає саперними лопатами “Цю дорогу українську землю / Цю солодку ласкаву землю” і мріє про “бджолу над кожною квіткою”. Цей світ ще живий, бо хтось “стоїть до скону тримаючи міста цього оборону тримаючи місця цього заслону”, “збирає себе і йде <...> надміру

любить цей завод цю країну це місто” (вірш Наталки Маринчак “Замість біблій і псалтирів ми тримаємо телефони...” у перекладі Манани Гелашвілі).

У цій борні між добром і злом – “гуннами”. які “плюндрують міста і села їдять собак гвалтують і вбивають жінок і дітей”, і “світлим військом що землю свою захищає” (Галина Петросаняк) – люди, чий єдиний словник – словник ненависті, ходять-живуть “навпростець між любов’ю й ненавистю” (Остап Сливинський).

Сьогодні не мовчать ті, хто має голос і в кого бракує слів, не мовчать живі й убиті. Не мовчать письменники, бо не можуть не свідчити словом.

Мовчання повинно наснажитися голосом, як “незасіяне поле” – зерном, у заціпенінні стане сил народитися голосу “в часи, коли шепіт зраджує нашу втому і відчай” (Сергій Жадан), а в усіх – “стан стиснутого риданням горла і стиснутих від злості кулаків” (Галина Крук). Адже “мова сильніша за страх мовчання, / вона має заповнювати собою нагрудні кишені життя”, а “Ми потребуємо дива, потребуємо льодяників надії, / дотиків радості, променів, що пробивають темряву” (Сергій Жадан). Голоси тих, хто вижив, і тих, кого вбито й закатовано, – зливаються в одному жаданні бути почутими. Увесь світ має знати про нелюдські звірства “гуннів” “новітнього риму”, які

плюндрують / міста і села / їдять собак / гвалтують і вбивають / жінок і дітей” (Галина Петросаняк), грабують села, сокирою рубуючи двері й відганяючи демонів автоматними чергами (Дмитро Лазуткін), грають у підвалі понівеченого Маріупольського театру виставу “За участю ляльок / З відірваними руками і ногами, / З виколотими очима, / Розпотрошеними черевами...” (Горгі Лобжанідзе).

Московитські орки розбомблюють школи, шматують людей і книжки – “темна енергія / спалахує і проривається” (Дмитро Лазуткін). І в час, коли “уточнюються кордони темряви”, а замість слів – “Сухий тріск, мертва вода, розтрощена цегла просто у тебе в роті” (Ія Ківа), коли “Після прильоту / музи кричать під завалами” (Інна Горбач), – тоді в нас залишається один словник – антонімів: “Між любов’ю й ненавистю ходимо навпростець” (Остап Сливинський), кожне слово в якому проростає пророчими зернами: “Слово моє липке, / Слово моє кріпке, / Буде тобі, враже, / Так, як мати скаже, / Буде тобі, враже, / Як дружина скаже, / Буде тобі, враже, / Як дівчина скаже, / Буде тобі, враже, / Як дитина скаже, / Буде тобі, враже, / Так. / Як. / Відьма. / Скаже” (Людмила Лещук (Горова)). Воїни Світла переплавляють темну енергію Московії на слова про життя: “А сьогодні ми ще копаємо землю

/ Цю дорогу українську землю / Цю солодку ласкаву землю / Пишемо гуртом саперними лопатками / На її тілі / Останній вірш української літератури. / Ще живі” (Борис Гуменюк).

“Крізь прірву, вирву” (Інна Горбач) летять повідомлення: “Живі. Як ви? Тримаймося за свою землю! Вистоїмо. Вціліємо. Переможемо”.

Збірку закриває щемкий вірш Юрія Коваліва “На чорному чорне. Потрощена поряд черешня”, який грузинською переклала Ніно Наскідашвілі.

Книжку проілюстровано унікальними творами мисткині з Харкова Дар’ї Хрісанфової. Неповторний стиль художниці – у світлотіні й леті, у візерунках з обрисів, контурів, силуетів, у колоративному й емоційному суголосці образів. У творах художниці – багато повітря, тому вони такі легкі, світлі, прозорі, у них відчуваються кроки води, що все змивають-очищають і в усьому залишають свої сліди. Картини Дар’ї Хрісанфової мають таку саму терапевтичну силу, як і вірші, що на мить зупиняють серце, підживлюючи його любов’ю до цього світу й силою жити.

Юлія Вишницька,

докторка філологічних наук, доцентка кафедри
світової літератури

Факультету української філології, культури і мистецтва
Київського університету імені Бориса Грінченка, волонтерка

წინასიტყვაობა

წიგნები, კერძოდ კი თარგმანები, არ იბადებიან როგორც დროის ცარიელი, უშინაარსო ასლები. პირიქით – ისინი საზოგადოების დიდ სულიერ მოთხოვნებზე, დროის აქტუალურ საჭიროებებზე მეტყველებენ. თარგმანი არის საკუთარი თავის შექმნა სხვის სივრცეში, ეს არის საკუთარი თავის შემეცნება არა-საკუთარის მეშვეობით.

კულტურული ურთიერთობა უკრაინასა და საქართველოს შორის, რომელიც საუკუნეებს ითვლის, სწორედ ასეთი შემოქმედებითი დიალოგის ნიმუშია სხვასთან, დიალოგისა, რომელიც, მიუხედავად განსხვავებებისა, ყოველთვის პოულობდა საერთოს ამ ორ ქვეყანასა და ხალხს შორის.

უკრაინის ქმედითი მხარდაჭერა საქართველოს მხრიდან განსაკუთრებით საგრძნობია დღეს, როდესაც უკრაინელები ცოცხალ ფარად იქცნენ რაშისტების შემოსევასა და ცივილიზებულ მსოფლიოს შორის.

შევჩენკოს სიტყვები ჩვენს დროში ერთსა და იმავე დროს ლოცვასაც გვაგონებს და წინასწარმეტყველებდაც ჟღერს: „არ კვდება სული ჩვენი/ არ კვდება ნება!“, „აღდგება სამართალი! აღდგება ნება!“

*იბრძოლეთ და გაიმარჯვებთ
ღმერთი იყოს თქვენი შემწე
ჩვენკენ არის სიმართლე და
ჩვენკენ არის უფლის ნება.*

მსგავსია უკრაინისა და საქართველოს ისტორიული ბედი. უძველესი დროიდან ჩვენი საერთო მტერი იყო და ასეთად რჩება რუსეთი:

...მოგვინია შეგვესვა „სამსალა მოსკოვური თასით“.

უკრაინაში რუსეთის აგრესიის დაწყებისთანავე ქართველმა მოხალისეებმა ჩამოაყალიბეს ქართული ეროვნული ლეგიონი, რომელიც ამჟამად ოფიციალურად შედის უკრაინის შეიარაღებული ძალების შემადგენლობაში. აღსანიშნავია ლეგიონის შევრონი, რომელზეც, სხვა მრავლისმეტყველ სიმბოლოებთან ერთად, გამოსახულია საქართველოს სრული რუკა რუსეთის მიერ ოკუპირებული

აფხაზეთისა და ე.წ. სამხრეთ ოსეთის ჩათვლით და ლურჯ-ყვითელი ფარი.

2022 წლის ივნისში უკრაინის მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიის ტ. შევჩენკოს სახელობის ლიტერატურის ინსტიტუტმა ჩაატარა ერთკვირიანი სამეცნიერო-მხატვრული ფორუმი „მუზები არ დუმან!“, რომელიც ერთგვარ რეპლიკა-პერიფრაზად იქცა ციკლონის გამონათქვამზე „როდესაც იარაღი ჟღარუნებს, მუზები დუმან“. ნატალია ტორკუტმა, იდეის ავტორმა და კოორდინატორმა ფორუმისა, რომელიც მიედგენა უკრაინაში რუსეთის სრულმასშტაბიანი შეჭრის შემდეგ დაბადებულ ხელოვნებას, სამართლიანად აღნიშნა: „თუ ჩვენი მუზები დადუმდებიან – იარაღი არასოდეს შეწყვეტს ჟღარუნს“.

ახლა ხელოვანებიც ცეცხლის ხაზზე არიან. როგორც ჩანს, რეალური, მკვლელი იარაღის წინააღმდეგ მხატვრული სახეები უძლურნი არიან. თუმცა, მეტაფორები ეხმარებიან იმათ, ვინც ეძიებენ საზრისს ამ აბსურდულ სამყაროში, რათა ჭკუიდან არ გადავიდნენ ამ საშინელი სინამდვილის პირისპირ. პოეზია შესანიშნავად ასრულებს თავის თერაპიულ მისიას: კურნავს ომისგან დაავადებულ სულებს, ამტკიცებს რწმენას ადამიანში, ცხოვრებისა და სიყვარულის სურვილს აძლიერებს. მუზები არ დუმან, რადგან მათ აქვთ სათქმელი და, როგორც

პოეტმა ნატალკა მარინჩაკმა აღნიშნა სამეცნიერო-მხატვრული ფორუმის დროს, ამ მუზებს აქვთ განსაკუთრებული სიტყვათწარმოება – სიყვარულიდან, სიყვარულისგან, სიყვარულისთვის.

ეს ორენოვანი კრებული აგრძელებს ჯერ კიდევ ანტიკურ ეპოქაში დაწყებულ დისკუსიას ხელოვნებისა და ხელოვანის ადგილზე სამყაროში, რომელიც აღსავსეა ტანჯვით, ჰეროიზმით, თავგანწირვითა და რწმენით. ეს პროექტი, რომელსაც საფუძველი ჩაეყარა და ორგანიზებულია ნატალია ტორკუტისა და თინათინ მარგალიტაძის მიერ, წარმოადგენს ხელოვნების ხიდს უკრაინასა და საქართველოს შორის რუსეთ-უკრაინის ომის დროსა და სივრცეში, როდესაც მუზებს არ ძალუძთ გაჩუმება, „მუზებს არ ძალუძთ დუმილი“.

კრებული იწყება გიორგი ლობჯანიძის ლექსით „ადამიანი, ოდესღაც... დაბომბვამდე“, რომელიც უკრაინულად თარგმნა რაულ ჩილაჩავამ. სწორედ ამ ლექსის სტრიქონები იქცა კრებულის სათაურად. განა მარიუპოლის დრამატული თეატრი, რომლის მიწისქვეშეთში დატრიალდება ჯოჯოხეთური ტრაგედია „ხელფეხმოგლეჯილი, თვალებამოთხრილი, მუცელგაფატრული თოჯინების მონანილეობით...“ არ იქცა ტანჯული უკრაინის სიმბოლოდ?! კრებულის ყოველი ლექსი გაჟღენთილია ხატებით უკრაინის წარსულისა („დაბომბვამდე“, კობტა სახლე-

ბით, ბედნიერი ოჯახებით, მჩქეფარე სიცოცხლით), ანწყოსი (მისი სარდაფებით, სადაც „არ არიან ანგელოზები“, დანგრეული შენობებითა და დამსხვრეული ადამიანური სულებით), მომავლისა („თბილი სახლითა და ბედნიერი დღეებით“). გიორგი ლობჯანიძის კიდევ ერთი ლექსი „თუ ჩვენ დაგვხოცეს“ უკრაინულად თარგმნა ირინა ბეზროდნიხმა.

რაულ ჩილაჩავას ქართულმა თარგმანებმა აამეტყველეს მუზები სერჰი ჟადანისა („იქნებ სწორედ ახლა ღირს დაწყება“), გალინა პეტროსანიაკის („დღეს იყო სააღდგომო წირვა“, „ამბობენ ჰუნები გაქრნენო...“), დმიტრო ლაზუტკინის („სკოლა“), ოსტაპ სლივინსკის („ოდესღაც სიყვარულსა და სიძულვილს შორის“), ლიუდმილა ლეშჩუკის („ვთესავ დღისით, ღამით“), ჰალინა კრუკის. რაულ ჩილაჩავას უკრაინულ თარგმანში კი ვკითხულობთ გენრი დოლიძის ლექსს „სანგრის სიზმარი“.

ივანე მჭედელაძემ ქართულად თარგმნა სერჰი ჟადანის ლექსი „ბავშვები“, მანანა გელაშვილმა – ნინო ნასყიდაშვილის პნკარედით გადათარგმნა ბორის ჰუმენიუკის „ანდერძი“ და ნატალკა მარინჩაკის „ბიბლიისა და ფსალმუნის ნაცვლად ტელეფონებს მივჩერებივართ“.

ნინო ნასყიდაშვილმა ქართულ ენაზე ააჟღერა იჰორ პავლიუკისა და იჰორ ასტაპენკოს პოეზია. ლექსში „ზამთრის ივლისი“ „ცივი და ყრუ“, „სასტი-

კი და უგვანო ზამთრის“ მოტივები გარდაიქმნება მოტივად „აუღელვებელი, უსლუკუნო“ მეხსიერებისა, ხოლო გაჩერებული და დარდისგან შეშლილი დროის მოტივი (როდესაც კალენდარზე ყოველდღიურად „მეცამეტე მოთმენაა, მეცამეტე შეიარაღება“), პოეტის სხვა ნაწარმოებში, იღებს პურის სახეს, როგორც თვითიდენტიფიკაციისა და საკუთარი თავის შეცნობის საშუალება ამ „უდროობასა“ და „უძილობაში“.

ლადა კოლომიეცმა უკრაინულიდან ინგლისურად თარგმნა ჰალინა კრუკის „იქით და აქეთ“ და ნატალკა მარინჩაკის „ბიბლიისა და ფსალმუნის ნაცვლად ტელეფონებს მივჩერებვართ“, ხოლო ხათუნა ბერიძემ ქართულიდან ინგლისურად თარგმნა გენრი დოლიძის „სანგრის სიზმარი“, ქალთამზე ანა სურმანიძის „მინების შემგროვებელი“ და როი აბუსელიძის „ომის ჯოჯოხეთს, ღმერთო“. ბოლო ორი ლექსი ინგლისურიდან უკრაინულად გაჟღერდა იულია ჩერნიაკის დახმარებით.

სერჰი ლაზოსა და კატო ჯავახიშვილის ლექსები ერთმანეთს ეხმიანება თემატურად და ორ განსხვავებულ სამყაროს გვიხატავს დედა-შვილის ურთიერთობისა და საჩუქრისა: უკრაინელი დედა დასტირის ვაჟს ძაძებით შემოსილი, რომელიც შვილის ნაჩუქარი ფულით შეიძინა (სერჰი ლაზოს ლექსი „ბიჭი ომში მიდიოდა“, თარგმნილი კატო ჯავახიშვი-

ლის მიერ), რუსი დედა კი – „ძუნა“ ელოდება ქმრის დაბრუნებას, რომელმაც შვილისთვის საჩუქრად გამოუგზავნა „მოკლული ბავშვის სათამაშოები“, თავად კი რომელიღაც „თხრილში გდია თავგახეთქილი, უსაფლავოდ“ (კატო ჯავახიშვილის ლექსი „ვაი, შე ძუნავ!“; უკრაინულიდან თარგმნა სერჰი ლაზომ).

საკრალური მწვერვალი პოეტებმა ქვემოთ გადმოიტანეს, მინაზე, ამიტომ დაბომბილი სახლების სარდაფებში, ბავშვებთან და ქალებთან ერთად, იმალებიან ან ილუპებიან ანგელოზები (ან დემონები), ღმერთი არკვევს ვისთანაა იგი („ომის ჯოჯოხეთს, ღმერთო, გულთან როდის მიიტან?“), ქრისტე კი ყოველ დღე აღდგება მკვდრეთით („მე ბუჩადან ვარ სიკვდილი სიკვდილითა დავთრგუნე“).

სსოვნა უკვდავებასთან თანაარსებობს, ისევე როგორც დავინყება – სიკვდილთან. ბორის ჰუმენიუკის ლექსში „ანდერძი“, მინის სიმბოლური ხატი, როგორც დედის საშო, თავშესაფარი, ნავსაყუდელი, მარადიული სიმშვიდე, გადმოსცემს უკრაინული მსოფლალქმის მოდელს: ქვემოთ მინდვრები და მდელოებია, სადაც ჭვავს სთესენ, სადაც ყვავილები იზრდება, ზემოთ კი ღრმა და უღრუბლო ცაა. სამყარო სიყვარულზე, პატივისცემაზე, ღირსებაზე დგას („ნეტავ, ეს ველი ყვავილების მდელოდ გადაქცეს, ადგილად, სადაც თავს იყრიან შეყვა-

რებულნი, წნავენ გვირგვინებს ყვავილებით და ალერსით არ იღლებიან... დღე კი ბავშვებს ასეირნეთ. გთხოვთ, ნუ დაუშლით, ბავშვებს სირბილს და ჟრიამულს ჩვენს საფლავეებზე“). სამყარო კვლავაც დგას, სამყარო კვლავაც ცოცხალია, რადგან „მე აქ ვიდგები სიკვდილამდე, ამ მინას ვიცავ. მე ამ ქალაქებს ვერ ვუღალატებ...“ (ნატალკა მარინჩაკის ლექსი „ბიბლიისა და ფსალმუნის ნაცვლად ტელეფონებს მივჩერებივართ“).

ეს არის ბრძოლა სიკეთესა და ბოროტებას შორის – ბრძოლა „ჰუნებსა“, რომლებიც „ბილწნავენ ქალაქებსა და სოფლებს, ჭამენ ძაღლებს, აუბატიურებენ და კლავენ ქალებსა და ბავშვებს“ და „ნათელ მხედრობას“ შორის, რომელიც „თავის მინას იცავს“ (გალინა პეტროსანიაკი). ამ ადამიანების ლექსიკა – სიძულვილის ენაა, და ასე დადიან და ცხოვრობენ „სიყვარულსა და სიძულვილს შორის“ (ოსტაპ სლივინსკი).

დღეს არ დუმან ისინი, ვისაც აქვს ხმა და ვისაც სიტყვები არ ჰყოფნის, არ დუმან ცოცხლები და მოკლულები. არ დუმან მწერლები, რადგან მათი თითოეული სიტყვა ჩვენებად იქცევა.

მთელმა მსოფლიომ უნდა შეიტყოს „ჰუნების“, „ახალი რომის“ არაადამიანური ველურობის შესახებ. მოსკოველი ორკები ბომბავენ სკოლებს, გლეჯენ ადამიანებსა და წიგნებს, ძარცვავენ ქალა-

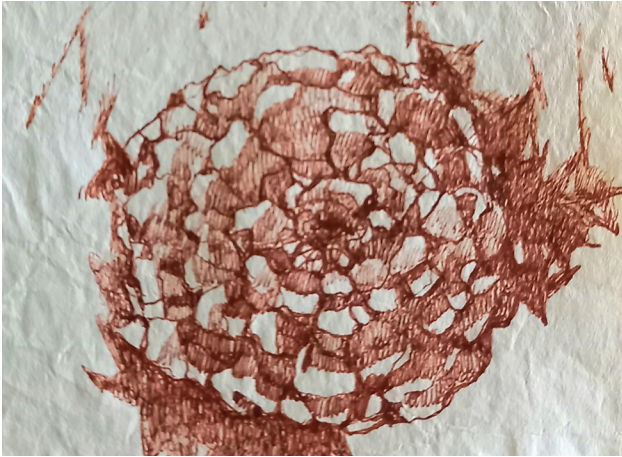
ქებსა და სოფლებს, დამახინჯებული მარიუპოლის თეატრის სარდაფებში თამაშობენ სპექტაკლს „ხელფეხმოგლეჯილი, თვალებამოთხრილი,

მუცელგაფატრული თოჯინების მონაწილეობით.... (გიორგი ლობჯანიძე).

სინათლის მეომრები კი გადაადნობენ მოსკოველების ბნელ ენერგიას სიტყვებად სიცოცხლეზე: „დღეს კი მინას ვთხროთ, უკრაინის უტკბილეს მინას, და ნიჩბებით ვწერთ მის სხეულზე უკრაინული პოეზიის უკანასკნელ ლექსს. ცოცხლები ვართ!“ (ბორის ჰუმენიუკი).

კრებული სრულდება იურ კოვალის ამაღელვებელი ლექსით „შავზეა შავი. გახლეჩილა სულ ახლოს ბალი“, რომელიც ქართულად თარგმნა ნინო ნასყიდაშვილმა.

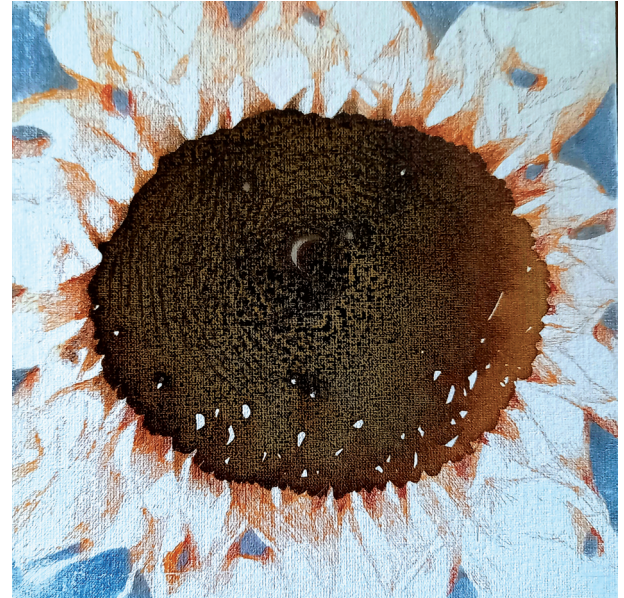
წიგნის ილუსტრაციებად გამოყენებულია ხარკოველი მხატვრის დარია ხრისანფოვას უნიკალური ნაწარმოებები. ხელოვანის განუმეორებელი სტილი – შუქ-ჩრდილები და ზესწრაფვა, კონტურები და ხაზები, ფერებთან და ემოციებთან თანახმიანობით საოცარ ხატებს ქმნიან. მხატვრის ნაწარმოებები ჰაერითაა გაჟღენთილი, ამიტომაც ისინი ასე მსუბუქი, ნათელი, გამჭვირვალე, მათში ისმის წყლის ნაბიჯების ხმა, წყლისა, რომელიც ყველაფერს ჩამორეცხს, განწმენდს და ყველგან ტოვებს თავის კვალს. დარია ხრისანფოვას ნახატებს ისე-

თივე თერაპიული ძალა აქვთ, როგორც ლექსებს, რომლებიც დროებით აჩერებენ გულს, რათა იგი ხელახლა აავსონ სიყვარულით სიცოცხლისადმი და ამ სამყაროსადმი.

იულია ვიშნიცკა

ფილოლოგიურ მეცნიერებათა დოქტორი
მსოფლიო ლიტერატურის კათედრის დოცენტი
ბორის ჰრინჩენკოს სახელობის კიევის უნივერსიტეტი
მოხალისე

ადამიანი, ოდესღაც... დაბომბვამდე

იქნებ, მართლა თეატრის ნანგრევებიდან იწყება
სიცოცხლე,
როცა დამსხვრეული ნიღბების ქვეშ რაღაც
შეირხევა,
რაც ოდესღაც ადამიანი იყო...
დაბომბვამდე...
ქვემოთ კი,
სარდაფში ბავშვები არიან.
გაუძლებს სარდაფი?.

სად არის მიწისქვეშეთის ანგელოზი?
არის კი მიწისქვეშეთში ანგელოზი?
თუ მიწისქვეშეთის ანგელოზი უკვე ეშმაკია?
დაბომბილი კორპუსის
ღია, ჩალენილ ფანჯარაში
ფარდა კონიალობს...
ოთახი ფარდის ენას უყოფს მოძალადეებს
და ეუბნება, რომ ამ ფარდის უკან
სულ სხვანაირი სპექტაკლი დაიწყება:

ხელფხიმოგლეჯილი,
თვალეზამოთხრილი,
მუცელგაფატრული თოჯინების
მონანილეობით....

ქუჩაში, ნანგრევებში მოაბიჯებს
მაღალი, ქერა, შემლილი ქალი,
ხელში
ხელებმონყვეტილი თოჯინა აუტატებია
და გაყინული თვალეზით
გაციებული მზერით
უმღერის:

იავნანა, ვარდონანა,
ჩემო თოჯინაო,
ალარ არის ჩვენი თბილი,
და მყუდრო ბინაო.
ნუ გგონია, მეშინია,
დარდს ვერ ვერევიო,
განა მართლა მცირენი ვართ
მცირე ერებიო.
ცხრაჯერ გვკლავენ,
ცხრაჯერ ვცოცხლობთ,
როგორც კატებიო,
გარიჟრაჟე
ცაზე სხივად
დაიხატებიო.

დედის მკერდში მივიგნია
შენ მყუდრო ბინაო,
სხვა სამშობლო გელოდება,
სხვა უკრაინაო.
აქ ეს მღერის,
იქ კი სარდაფში,
ძველი ნიღბების ნატყებში იშმუშნება
ახალი სიცოცხლე,
სალ, თოთო ხელებს ინვდის
მომავლისკენ
და ჰაერს ისე ებლაჭაუება,
თითქოს დედის მკერდი იყოს,
საიდანაც სიმართლე გადმოჩქეფს.

მინისქვეშეთში ანგელოზები არ არიან.
მარიუპოლის თეატრის სარდაფში ყოფილხარ,
ღმერთო!

Людина колись... до бомбардування

Може й справді з руїн театру починається життя,
Коли під розбитими масками щось ворухнеться,
Що колись було людиною...
До бомбардування...
А внизу,
В підвалі – діти.
Чи витримає підвал?

Де янгол підземелля?
А чи є в підземеллі янгол?
Чи янгол підземелля – це вже диявол?
Над відкритим, розбитим вікном
Розбомбленого корпусу
Колишеться гардина...
Кімната висовує язик гардини насильникам
І каже, що за цією гардиною
Почнеться зовсім інакший спектакль:
За участю ляльок
З відірваними руками і ногами,
З виколотими очима,